

УДК: 657:336.71 (075.8)

ПРОМІЖНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

НАДІЯ ЛИТВИН,
канд. екон. наук, доцент
кафедри банківського
менеджменту та обліку
Тернопільського національного
економічного університету

У статті порушуються проблеми правового регулювання питань, пов'язаних із складанням банківської проміжної фінансової звітності. На основі аналізу вимог МСФЗ та практики складання фінансових звітів банками країн ЄС обґрунтовано необхідність внесення змін до чинного законодавства України.

Ключові слова: банківська фінансова звітність, проміжна фінансова звітність, правове регулювання, Міжнародні стандарти фінансової звітності.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Від часу переходу банківської системи України у січні 1998 р. на ведення бухгалтерського обліку відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) Національний банк України активно працює над удосконаленням правового забезпечення процесу складання банківської фінансової звітності та його узгодженням із вимогами МСФЗ. Водночас на сьогодні ще існують певні розбіжності між вимогами чинного банківського законодавства та МСФЗ, особливо щодо проміжної фінансової звітності.

Ураховуючи зміни, що були внесені до вітчизняного законодавства [1; 2], згідно з якими банки мають складати фінансову звітність (у тому числі й проміжну) за МСФЗ, виникає нагальна потреба в науковому дослідженні правових і практичних аспектів, пов'язаних із складанням банківської проміжної фінансової звітності.

Метою статті є проведення порівняльного аналізу вимог вітчизняних нормативно-правових актів і МСФЗ щодо проміжної фінансової звітності, дослідження практики складання фінансової звітності закордонними банками та внесення пропозицій, спрямованих на вдосконалення правового регулювання проміжної фінансової звітності банків України.

ОГЛЯД ОСНОВНИХ ВИМОГ МСФЗ ЩОДО ПРОМІЖНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У системі МСФЗ загальні питання, пов'язані із

ті, регламентуються МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність» і Тлумаченнями міжнародних стандартів 10 «Проміжна фінансова звітність та зменшення корисності».

Міжнародні стандарти дають суб'єктам господарювання можливість вибору того, яку проміжну звітність складати – повну чи стислу.

Повна проміжна фінансова звітність має містити весь комплект фінансової звітності та враховувати всі вимоги, визначені в **МСБО 1 «Подання фінансової звітності»**. Згідно з параграфом 10 МСБО 1 повний комплект фінансової звітності має містити такі складові:

- звіт про фінансовий стан на кінець періоду;
- звіт про сукупні доходи за період;
- звіт про зміни у власному капіталі за період;
- звіт про рух грошових коштів за період;
- примітки, які містять стислий виклад суттєвих облікових політик та іншу пояснювальну інформацію;
- звіт про фінансовий стан станом на початок найбільш раннього порівняльного періоду, коли суб'єкт господарювання застосовує облікову політику ретроспективно або здійснює ретроспективний перерахунок статей у своїй фінансовій звітності, або коли він перекласифіковує статті у своїй фінансовій звітності [3].

Стисла проміжна фінансова звітність має складатися з комплексу звітів, що визначені **МСБО 34**

визначає мінімальний зміст проміжної фінансової звітності та принципи для визнання й оцінки, проте не містить жодних правил щодо того, які суб'єкти

та операціями, має поновлювати відповідну інформацію, подану в останньому річному фінансовому звіті. При цьому стандартом припускається, що ко-

повинні публікувати проміжні фінансові звіти, з якою періодичністю чи в який термін після закінчення проміжного періоду. Разом із тим МСБО 34 заохочує суб'єктів господарювання, чий цінні папери продаються та купуються на відкритому ринку, подавати проміжні фінансові звіти щонайменше станом на кінець першої половини їхнього фінансового року та оприлюднювати їх не пізніше ніж через 60 днів після закінчення проміжного періоду.

Відповідно до параграфу 8 МСБО 34 проміжний фінансовий звіт має включати як мінімум такі *складові*:

- стислий звіт про фінансовий стан;
- стислий звіт про сукупні доходи, поданий як: і) стислий єдиний звіт; або ii) стислий окремий звіт про прибутки та збитки та стислий звіт про сукупні доходи;
- стислий звіт про зміни у власному капіталі;
- стислий звіт про рух грошових коштів; та
- вибіркові пояснювальні примітки.

Вважаємо за доцільне звернути увагу на вимоги параграфів 10 та 14 МСБО 34. Згідно з параграфом 10, якщо суб'єкт господарювання публікує комплект стислої фінансової звітності в своєму проміжному фінансовому звіті, ця стисла звітність має містити як мінімум усі заголовки та проміжні підсумки, що були включені в останню річну фінансову звітність, а також вибіркові окремі пояснювальні примітки, що вимагаються МСБО 34. Додаткові статті або примітки слід включати в тому разі, якщо без них ця стисла проміжна фінансова звітність вводитиме в оману. У параграфі 14 зазначено вимогу, щоб проміжний фінансовий звіт складався на консолідованій основі, якщо остання річна звітність суб'єкта господарювання була консолідованою фінансовою звітністю.

МСБО 34 також містить досить значний перелік інформації, яка має бути розкрита у примітках до проміжної фінансової звітності. Суб'єкт господарювання має включати до свого проміжного фінансового звіту пояснення подій та операцій, які є значними для розуміння змін у фінансовому стані та в результатах діяльності суб'єкта господарювання після закінчення періоду останньої річної звітності. Інформація, що розкривається у зв'язку з такими подіями

ристувач проміжної фінансової звітності матиме доступ до останньої річної фінансової звітності, тому заохочується не повторювати всі примітки до неї в проміжній звітності [4].

**АНАЛІЗ ПРАВОВИХ ЗАСАД
СКЛАДАННЯ БАНКАМИ УКРАЇНИ
ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЇХ
ВІДПОВІДНОСТІ ВИМОГАМ МСФЗ**

Базові облікові концепції, на яких ґрунтується складання банківської фінансової звітності, в тому числі проміжної, визначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV [5], П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87 [6] та Положенням про організацію бухгалтерського обліку та звітності у банках України, затвердженим постановою Правління НБУ від 30.12.98 р. № 566 [7].

Склад і зразки форм проміжної фінансової звітності, порядок та періодичність її складання регламентуються Інструкцією про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затвердженою постановою Правління НБУ від 24.10.2011 р. № 373 [8]. Ця Інструкція набула чинності з 01.01.2012 р. і замінила попередню, що була затверджена постановою Правління НБУ від 27.12.2007 р. № 480 [9]. Зауважимо, що на сьогодні банкам надається право вибору в складанні річної та консолідованої фінансової звітності за 2011 рік або за Інструкцією № 480, або за Інструкцією № 373. Водночас проміжна фінансова звітність починаючи з I кварталу 2012 р. має складатися за новою Інструкцією № 373.

Відповідно до п. 1.2 глави 3 Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України до складу проміжної фінансової звітності банки повинні включати:

- звіт про фінансовий стан;
- звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід;
- три примітки, а саме: «Дивіденди», «Потенційні зобов'язання банку», «Окремі показники діяльності банку» [8].

Слід зазначити, що нові вимоги до обсягу банківської проміжної фінансової звітності суттєво не відрізняються від попередніх, встановлених Інструкцією № 480, згідно з якою проміжна звітність подавалась у складі: 1) звіту «Баланс»; 2) звіту про фінансові результати; 3) трьох приміток: «Зобов'язання банку, які обліковуються на позабалансових рахунках»; «Рахунки довірчого управління»; «Окремі показники діяльності банку» [9].

Основні нововведення стосуються:

- зміни назв та змісту фінансових звітів;
- збільшення кількості періодів, за які мають наводитися дані у звіті про прибутки і збитки та інший сукупний дохід;
- заміни двох приміток новими.

Згідно з новою Інструкцією про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України банкам надається право подавати до НБУ проміжну неконсолідовану фінансову звітність на паперових носіях в обсягах, визначених для річної неконсолідованої фінансової звітності. При цьому до складу річної фінансової звітності входять:

- звіт про фінансовий стан;
- звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід;
- звіт про зміни у власному капіталі;
- звіт про рух грошових коштів;
- примітки¹.

Варто зазначити, що форми квартального звіту про фінансовий стан та звіту про прибутки і збитки та інший сукупний дохід відрізняються від їх річних форм. Так, форма квартального звіту про фінансовий стан є значно детальнішою, ніж його річна форма. Вона містить додаткові статті, в яких розкривається інформація про активи і зобов'язання в іноземній валюті, резерви під знецінення різних видів активів та надані кредити клієнтам і залучені

рми тим, що в кварталному звіті не подається інформація про: накопичені курсові різниці від перерахунку у валюту подання звітності; прибуток (збиток) та сукупний дохід, що належить власникам банку, та неконтрольовані частки; прибуток (збиток) на акцію, що належить власникам банку.

Отже, у формах квартального звіту про фінансовий стан та звіту про прибутки і збитки та інший сукупний дохід не передбачено всіх статей, які наводяться у річних формах цих звітів, що не узгоджується з вимогами параграфа 10 МСБО 34. Крім того, три примітки, передбачені до квартальної звітності, не містять усієї інформації, яка має бути розкрита відповідно до параграфів 15–17 МСБО 34.

Згідно з п. 1.4 глави 1 Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України вітчизняні банки зобов'язані складати фінансову звітність відповідно до вимог МСФЗ. Фінансова звітність є складеною відповідно до МСФЗ тільки тоді, якщо відповідає всім вимогам чинних МСФЗ, які є обов'язковими для виконання на дату складання фінансової звітності [8]. Виникає запитання: як банки мають виконувати цю вимогу, якщо встановлений НБУ мінімальний склад проміжної фінансової звітності є значно меншим, ніж передбачено вимогами МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність»?

Звідси випливає, що банки, складаючи проміжну фінансову звітність лише у складі звіту про фінансовий стан, звіту про прибутки і збитки та інший сукупний дохід, а також трьох приміток (як це визначено п. 1.2 глави 3 Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України) фактично порушуватимуть як вимоги п. 1.4 глави 1 цієї Інструкції, так і статтю 12-1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в

Отже, скористатися альтернативним варіантом зможуть лише ті банки, які не є материнськими і складають окрему фінансову звітність. Водночас доцільність складання такої звітності є під сумнівом, оскільки банки України складають проміжну фінансову звітність щокварталу. Подання квартальної фінансової звітності в обсягах, визначених для річної звітності, на нашу думку, призведе до дублювання значної кількості інформації, що вже

є в річній звітності.

І хоча п. 2.7 Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України визначено, що банк має право вносити зміни до форм фінансової звітності та приміток до них відповідно до вимог МСФЗ, водночас це не накладає на нього такого обов'язку. Окремі розбіжності між вимогами МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність» та вітчизняним законодавством наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**ОКРЕМІ РОЗБІЖНОСТІ МІЖ ВИМОГАМИ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
І МСФЗ ЩОДО ПРОМІЖНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ**

Питання, що регулюються	Назви документів		
	Закон України «Про банки і банківську діяльність» [10]	Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України [8]	МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність» [4]
Склад проміжної фінансової звітності	• Баланс • Звіт про фінансові результати • Примітки	• Звіт про фінансовий стан • Звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід • Три примітки або • Звіт про фінансовий стан • Звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід • Звіт про зміни у власному капіталі • Звіт про рух грошових коштів • 49 приміток	• Стислий звіт про фінансовий стан • Стислий звіт про сукупні доходи, поданий як: і) стислий єдиний звіт; або ii) стислий окремий звіт про прибутки та збитки та стислий звіт про сукупні доходи • Стислий звіт про зміни у власному капіталі • Стислий звіт про рух грошових коштів та • Вибіркові пояснювальні примітки
Ідентичність форм проміжної та річної фінансової звітності	Не регламентовано	Форми проміжного звіту про фінансовий стан та звіту про прибутки і збитки та інший сукупний дохід відрізняються від їх річних форм	Стисла проміжна фінансова звітність має містити, як мінімум, усі заголовки та проміжні підсумки, що були включені в останню річну фінансову звітність
Вид проміжної фінансової звітності	Не регламентовано	Неконсолідована	Консолідована, якщо остання річна звітність була консолідованою
Періодичність подання	Щокварталу	Щокварталу	Заохочується подавати щонайменше станом на кінець першої половини фінансового року
Термін оприлюднення	Протягом місяця, наступного за звітним періодом	Протягом місяця, наступного за звітним періодом	Заохочується оприлюднювати не пізніше, ніж через 60 днів після закінчення проміжного періоду

**АНАЛІЗ ПРАКТИКИ СКЛАДАННЯ
ПРОМІЖНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ
ІНОЗЕМНИМИ БАНКАМИ**

Проведений нами аналіз проміжних та річних фінансових звітів провідних європейських банків, які складають звітність за МСФЗ, дав змогу встанови-

ти, що в міжнародній практиці немає єдиного підходу до подання та розкриття інформації у банківській фінансовій звітності. Це пояснюється тим, що МСФЗ не встановлюють жорстких правил щодо складу, форм і періодичності складання проміжної фінансової звітності (табл. 2).

Таблиця 2

**ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОМІЖНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ
ОКРЕМИХ БАНКІВ КРАЇН ЄС за 1 квартал 2012 р. [11–17]**

№ з/п	Назва банку та країни його розташування	Вид проміжної фінансової звітності	Періодичність складання проміжної фінансової звітності	Склад проміжної фінансової звітності
1	«Банк Австрія Груп» (Bank Austria Group) <i>Австрія</i>	Стисла консолідована	Щокварталу	Звіт про сукупний дохід Звіт про фінансовий стан Звіт про зміни в капіталі Звіт про рух грошових коштів 47 приміток
2	«БНП Паріба» (BNP Paribas) <i>Франція</i>	Стисла консолідована	Один раз на півроку	Звіт про прибутки та збитки Звіт про сукупний дохід Звіт про фінансовий стан Звіт про зміни в капіталі Звіт про рух грошових коштів 32 примітки до звітів
3	«Комерцбанк» (Commerzbank AG) <i>Німеччина</i>	Стисла консолідована	Щокварталу	Звіт про сукупний дохід Звіт про фінансовий стан Звіт про зміни в капіталі Звіт про рух грошових коштів 32 примітки до звітів
4	«Ей-Бі-Ен АМРО Груп» (ABN AMRO Group N.V.) <i>Нідерланди</i>	Стисла консолідована	Один раз на півроку	Звіт про прибутки та збитки Звіт про сукупний дохід Звіт про фінансовий стан Звіт про зміни в капіталі Звіт про рух грошових коштів 19 приміток до звітів
5	«ПКО Банк Польський» (PKO Bank Polski SA) <i>Польща</i>	Стисла консолідована	Щокварталу	Звіт про прибутки та збитки Звіт про сукупний дохід Звіт про фінансовий стан Звіт про зміни в капіталі Звіт про рух грошових коштів 32 примітки до звітів
6	Сведбанк (Swedbank) <i>Швеція</i>	Стисла консолідована	Щокварталу	Звіт про прибутки та збитки Звіт про сукупний дохід Звіт про фінансовий стан Звіт про зміни в капіталі Звіт про рух грошових коштів 24 примітки до звітів

Як видно з даних, наведених у табл. 2, основні розбіжності стосуються періодичності складання проміжної фінансової звітності та кількості приміток до неї. Водночас спільним є те, що всі досліджувані банки в 2011 р. та в 1 кварталі 2012 р. складали стислу консолідовану проміжну фінансову звітність відповідно до вимог МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність», а не повний пакет звітності за вимогами МСБО 1 «Подання фінансової звітності». Такий вибір, на нашу думку, є цілком обґрунтований, оскільки метою проміжної фінансової звітності є надання

оновленої інформації порівняно з останнім повним комплектом річної фінансової звітності. Стислі звіти, на відміну від повних, дають змогу уникнути дублювання інформації, що наведена у попередній річній звітності, та зосередити увагу на нових подіях, видах діяльності чи обставинах.

Зауважимо, що в жодному з проміжних звітів про фінансовий стан досліджуваних європейських банків не наводилась інформація про активи і зобов'язання в іноземній валюті, резерви під знецінення різних видів активів та надані кредити кліє-

нтам і залучені депозити клієнтів у розрізі фізичних та юридичних осіб, як це передбачено у кварталній формі звіту про фінансовий стан, що затверджена НБУ.

Проведений нами порівняльний аналіз проміжної та річної фінансової звітності досліджуваних європейських банків показав, що форми проміжних фінансових звітів містили всі статті, що були включені в останні річні фінансові звіти, як це вимагається МСБО 34. Виняток становили лише проміжні звіти про рух грошових коштів німецького «Комерцбанку» та австрійського «Банку Австрія Груп». Зазначені банки подали стислу форму цього звіту².

Ураховуючи вимоги МСФЗ, а також практику складання проміжних фінансових звітів банками країн ЄС, **пропонуємо внести такі зміни в банківське законодавство України:**

1. Розширити мінімальний склад проміжної фінансової звітності банків України відповідно до вимог параграфу 8 МСБО 34.

2. Узгодити форми проміжної фінансової звітності з формами річної фінансової звітності так, як цього вимагає параграф 10 МСБО 34.

3. У формі кварталного звіту про фінансовий стан вилучити статті, що містять інформацію про активи і зобов'язання в іноземній валюті, резерви під знецінення різних видів активів та надані кредити клієнтам і залучені депозити клієнтів у розрізі фізичних і юридичних осіб. Зазначену інформацію доречніше розкривати у примітках до звітності, а не перекладати її до звіту про фінансовий стан.

4. Збільшити мінімальну кількість приміток до проміжної фінансової звітності, а також розширити обсяг інформації, яка має в них розкриватися з урахуванням вимог параграфів 15–17 МСБО 34.

5. Зобов'язати банки складати проміжну фінансову звітність на консолідованій основі, якщо остання річна звітність була консолідованою, так як цього вимагає параграф 14 МСБО 34.

Внесення запропонованих вище змін до Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України дасть змогу користувачам проміжної фінансової звітності отримувати більш повну інформацію про діяльність вітчизняних банків, а також усуне наявні відмінності між вимогами МСФЗ та національного законодавства.

ВИСНОВКИ

1. Проміжна банківська фінансова звітність поряд з річною фінансовою звітністю має важливе значення для її користувачів. Її основна мета – надання оновленої інформації у порівнянні з останнім повним комплексом річної фінансової звітності.

2. Порівняльний аналіз вимог Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України та МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність» показав, що між ними існують певні розбіжності, зокрема щодо мінімального складу проміжної фінансової звітності, ідентичності форм проміжної та річної фінансової звітності, консолідації, періодичності й термінів оприлюднення.

3. Аналіз проміжних фінансових звітів провідних європейських банків, які складають звітність за МСФЗ, виявив, що у міжнародній практиці немає єдиного підходу до подання та розкриття інформації у банківській фінансовій звітності. Основні відмінності стосуються періодичності складання проміжної фінансової звітності та кількості приміток до неї. Водночас спільним є те, що проміжна фінансова звітність є стислою і складається відповідно до всіх вимог МСБО 34.

4. Одним із напрямів удосконалення правового регулювання складання банками України проміжної фінансової звітності є його узгодження з вимогами МСБО 34. Для цього доцільно: а) розширити мінімальний склад проміжної фінансової звітності; б) узгодити форми проміжної фінансової звітності з формами річної фінансової звітності; в) збільшити кількість приміток до проміжної фінансової звітності й обсягу інформації, що в них розкривається; г) запровадити вимоги щодо складання проміжної фінансової звітності на консолідованій основі, якщо остання річна звітність була консолідованою.

² У Керівництві до застосування МСБО 34 (параграф 3.1) пояснюється, що в проміжному звіті про рух грошових коштів допускається об'єднання статей, які подаються у річному звіті про рух грошових коштів [18].